

УДК 347.952(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v107.2025.24>*А. В. Мельниченко*

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ТА ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

Постановка проблеми. Інститут приватних виконавців в Україні, запроваджений з метою підвищення ефективності виконавчого провадження, стикається з численними викликами щодо дотримання етичних норм та забезпечення належного рівня професійної відповідальності. Приватні виконавці, отримавши значні повноваження у сфері примусового виконання судових рішень та інших виконавчих документів, часто опиняються у ситуаціях, де відсутність чітко визначених етичних стандартів може призводити до зловживань, конфлікту інтересів та порушення прав боржників і стягувачів. Особливо гостро ця проблема проявляється у контексті комерційної природи діяльності приватних виконавців, коли фінансова зацікавленість може вступати у протиріччя з принципами справедливості та неупередженості.

Незважаючи на наявність нормативного регулювання етичних аспектів діяльності приватних виконавців, існують проблеми з ефективністю контролю та імплементації цих норм на практиці. На думку окремих дослідників, існуючі механізми контролю за дотриманням етичних норм потребують удосконалення для підвищення довіри суспільства до інституту приватних виконавців. Це особливо актуально з огляду на те, що приватні виконавці здійснюють публічні функції, і їхня діяльність безпосередньо впливає на реалізацію конституційних прав громадян.

Проблема етичних стандартів приватних виконавців ускладнюється відсутністю єдиних підходів до розуміння меж професійної відповідальності та критеріїв оцінки етичності їхніх дій. Неузгодженість між комерційними інтересами приватних виконавців та суспільними очікуваннями щодо справедливого та етичного виконання судових рішень створює передумови для виникнення корупційних ризиків, зловживання владними повноваженнями та порушення принципів верховенства права. Така ситуація потребує невідкладного вирішення через розробку дієвих механізмів забезпечення етичної поведінки приватних виконавців та створення ефективної системи професійної відповідальності, яка б відповідала міжнародним стандартам та специфіці національної правової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з тематики етичних стандартів та професійної відповідальності приватних виконавців в Україні свідчить про значну увагу, яку приділяють цій проблематиці вітчизняні правознавці. Зокрема, у працях Митрофанова І.І. розглядаються етичні вимоги до поведінки приватних виконавців під час здійснення виконавчих дій, підкреслюючи важливість дотримання моральних норм і професійної майстерності у виконавчому провадженні. Водночас, нормативно-правова база, зокрема Кодекс професійної етики приватних виконавців України, розроблений з урахуванням міжнародних стандартів та національного законодавства, визначає основні принципи поведінки, такі як незалеж-

ність, доброчесність, відповідальність та протидія корупції, що мають забезпечити високий рівень довіри до інституту приватних виконавців.

У наукових публікаціях також відзначається, що впровадження Кодексу професійної етики спрямоване на уніфікацію правил поведінки приватних виконавців, підвищення їх авторитету та професійної відповідальності, а також на запобігання порушенням етичних норм, які можуть негативно вплинути на репутацію професії. Комітет з етики Асоціації приватних виконавців України у своїх висновках наголошує на необхідності суворого дотримання положень Кодексу, особливо у контексті реалізації принципів верховенства права та законності, що є ключовими для ефективного функціонування системи примусового виконання судових рішень. Незважаючи на наявність окремих досліджень і нормативних актів, комплексний аналіз етичних стандартів приватних виконавців із урахуванням динаміки законодавства та практики застосування залишається актуальним напрямом подальших наукових розробок.

Метою дослідження є розробка концептуальних засад удосконалення системи етичного регулювання діяльності приватних виконавців через формування комплексу правових, організаційних та інституційних механізмів забезпечення дотримання професійних стандартів. Дослідження спрямоване на створення теоретичної моделі збалансованого поєднання комерційних аспектів діяльності приватних виконавців з вимогами публічного інтересу, визначення оптимальних форм та методів контролю за етичністю професійної поведінки, а також обґрунтування системи заходів відповідальності за порушення етичних норм. Особливу увагу приділено розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення етичних стандартів, створення ефективних механізмів моніторингу та оцінки професійної діяльності приватних виконавців, формування системи їх безперервної професійної освіти з питань етики та визначення критеріїв сертифікації відповідно до міжнародних стандартів професійної етики у сфері виконавчого провадження.

Виклад основного матеріалу. Етичні стандарти у діяльності приватних виконавців являють собою сукупність моральних принципів, норм поведінки та професійних цінностей, які визначають межі допустимої поведінки у процесі примусового виконання судових рішень та рішень інших органів. Ці стандарти формують основу професійної культури та забезпечують довіру суспільства до інституту приватних виконавців як альтернативи державній виконавчій службі. Етичні норми охоплюють всі аспекти професійної діяльності – від взаємодії з боржниками та стягувачами до ведення документообігу та розпорядження майном.

Значення етичних стандартів полягає у створенні єдиних правил професійної поведінки, які гарантують захист прав та законних інтересів усіх учасників виконавчого провадження. Дотримання етичних принципів забезпечує прозорість та передбачуваність дій приватних виконавців, що є критично важливим у сфері, де вони наділені значними повноваженнями щодо примусового впливу на майнові права громадян та юридичних осіб. Етичні стандарти також сприяють підвищенню ефективності виконавчого провадження через формування довірливих відносин між усіма сторонами процесу.

Професійна етика приватних виконавців набуває особливого значення в контексті реформування системи виконання судових рішень в Україні та європейської інтеграції. Високі етичні стандарти є передумовою для визнання професії приватного виконавця суспільством та формування позитивного іміджу цього інституту. Вони також створюють основу для саморегулювання професійної спільноти та запобігання зловживанням владними повноваженнями, що може негативно вплинути на довіру до всієї системи примусового виконання.

Окрему увагу в етичній діяльності приватного виконавця слід приділяти питанню уникнення дискримінації. Виконавець повинен забезпечити рівне ставлення до всіх учасників провадження незалежно від їхньої національності, статі, віку, релігії, мови чи інших ознак, заборонених законом. Будь-які прояви упередженості чи соціальних стереотипів у професійній діяльності вважаються несумісними з етичними стандартами та підривають довіру до інституту приватного виконання.

Нормативно-правове регулювання професійної етики приватних виконавців в Україні базується на комплексі законодавчих актів, серед яких центральне місце займає Закон України «Про виконавче провадження» та Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [1;2]. Ці основоположні нормативні акти встановлюють загальні принципи діяльності приватних виконавців, визначають їхні права та обов'язки, а також закладають фундаментальні етичні вимоги до професійної поведінки. Додатково діють підзаконні нормативні акти Міністерства юстиції України та інших органів виконавчої влади [3], які деталізують процедурні аспекти та етичні стандарти.

Варто зазначити, що окремі положення етичних стандартів стосуються комунікаційної поведінки виконавця. Приватний виконавець повинен підтримувати офіційний, стриманий і конструктивний стиль спілкування з усіма учасниками провадження та представниками інших установ. Важливим елементом є уникнення проявів тиску, агресії, емоційної залученості, що може спотворити суть професійних обов'язків. Збереження належної комунікативної етики є частиною загальної репутації виконавця та його правової відповідальності.

Особливу роль у формуванні етичних стандартів відіграють професійні об'єднання приватних виконавців, зокрема Асоціація приватних виконавців України, яка розробляє та затверджує кодекси професійної етики та правила професійної поведінки. Ці документи конкретизують загальні законодавчі вимоги та встановлюють детальні стандарти поведінки у різних професійних ситуаціях, включаючи взаємодію з учасниками провадження, колегами та органами державної влади. Кодекс професійної етики має статус внутрішнього документа професійної організації, а порушення встановлених у ньому стандартів може бути підставою для дисциплінарної відповідальності в межах, визначених законодавством [4].

У межах професійної діяльності важливо також дотримуватись принципу належного документообігу. Приватний виконавець повинен своєчасно та точно оформлювати всі процесуальні документи, ухвалювати рішення на підставі перевірених матеріалів та надавати повну інформацію у межах встановленої компетенції. Неналежне ведення документації може не лише призвести до визнання дій

незаконними, але й викликати обґрунтовані підозри у зацікавленості або упередженості, що суперечить етичним стандартам.

Правова основа професійної етики також включає міжнародні стандарти та рекомендації європейських інституцій, зокрема Ради Європи та Європейського Союзу, які Україна імплементує у рамках процесу європейської інтеграції. Ці документи встановлюють загальноєвропейські принципи незалежності, неупередженості та професіоналізму у сфері виконання судових рішень. Гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами сприяє підвищенню якості правового регулювання етичних аспектів діяльності приватних виконавців та забезпечує відповідність вітчизняної практики міжнародним вимогам [5].

Крім того, важливою етичною вимогою є уникнення залежності або підпорядкованості третім сторонам, які можуть впливати на дії виконавця. Приватний виконавець повинен зберігати незалежність від політичних партій, комерційних структур або інших організацій, зацікавлених у результатах конкретних проваджень. Етична незалежність є передумовою довіри до виконавця з боку громадськості та ключовим критерієм при розгляді скарг на його дії.

Принцип неупередженості є фундаментальною основою професійної етики приватних виконавців, який вимагає рівного ставлення до всіх учасників виконавчого провадження незалежно від їхнього соціального статусу, майнового становища, особистих переконань чи інших характеристик. Неупередженість передбачає об'єктивне виконання професійних обов'язків без надання переваг будь-якій із сторін провадження та уникнення будь-яких дій, які можуть створити враження про упередженість або зацікавленість у результаті справи. Цей принцип також вимагає від приватного виконавця утримання від коментарів та оцінок, які не стосуються безпосередньо виконання його професійних функцій.

Конфіденційність як етичний принцип зобов'язує приватних виконавців зберігати в таємниці всю інформацію, отриману під час здійснення професійної діяльності, якщо розголошення такої інформації не передбачено законом або не є необхідним для виконання професійних обов'язків. Це стосується персональних даних учасників провадження, відомостей про їхнє майнове становище, комерційну таємницю та іншу конфіденційну інформацію. Дотримання конфіденційності створює довіру між приватним виконавцем та учасниками провадження, що є критично важливим для ефективного здійснення виконавчих дій та захисту приватності громадян [8].

Чесність як основоположний етичний принцип вимагає від приватних виконавців правдивості у всіх професійних стосунках, точності у веденні документації та прозорості у фінансових розрахунках. Принцип чесності передбачає надання достовірної інформації всім учасникам провадження про хід виконання, можливі ризики та перспективи справи, а також про розмір та структуру виконавчого збору та витрат на виконання. Чесність також означає відмову від будь-яких форм обману, приховування важливої інформації або створення хибних уявлень про стан справи, що є основою для формування довірливих відносин та професійної репутації.

Конфлікт інтересів у діяльності приватних виконавців виникає у ситуаціях, коли особисті, сімейні, фінансові або інші приватні інтереси виконавця можуть

вплинути на неупереджене та об'єктивне виконання його професійних обов'язків. Такі ситуації можуть включати виконання рішень щодо близьких родичів, ділових партнерів, кредиторів самого виконавця або осіб, з якими він має особисті неприязні стосунки. Конфлікт інтересів також може виникати при наявності у виконавця фінансової зацікавленості в результаті виконавчого провадження, що виходить за межі передбаченого законом виконавчого збору.

Основними способами уникнення конфлікту інтересів є попереднє виявлення потенційних конфліктних ситуацій та відмова від ведення таких справ з передачею їх іншому приватному виконавцю. Приватний виконавець зобов'язаний проводити перевірку учасників провадження на предмет наявності особистих, родинних або ділових зв'язків перед прийняттям справи до виконання. У разі виявлення конфлікту інтересів після початку провадження, виконавець повинен негайно повідомити про це учасників справи та вжити заходів для передачі справи іншому виконавцю [6].

Професійна практика також передбачає створення внутрішніх процедур та системи контролю для запобігання виникненню конфліктів інтересів, включаючи ведення реєстрів справ, аналіз портфеля на предмет потенційних конфліктів та навчання персоналу методам їх виявлення. Ефективне управління конфліктами інтересів передбачає відкриту комунікацію з учасниками провадження та дотримання прозорих процедур вирішення сумнівних ситуацій.

Відповідальність приватних виконавців за дотримання строків полягає у своєчасному та ефективному здійсненні процесуальних дій у межах встановлених законом термінів. Приватний виконавець зобов'язаний планувати виконання з урахуванням специфіки справи та за запитом інформувати стягувача про хід провадження, причини затримок і вжиті заходи. Порушення строків без поважних причин є порушенням професійних обов'язків і може бути підставою для дисциплінарної відповідальності.

Якість діяльності приватного виконавця визначається законністю та ефективністю виконавчих дій, належною професійною підготовкою, індивідуальним підходом до справ та використанням сучасних інструментів виконання. Якісне виконання передбачає також дотримання принципів добросовісності та професійної етики.

Прозорість процедур є основою довірливих відносин між приватним виконавцем та сторонами виконавчого провадження, що передбачає надання повної та достовірної інформації про всі етапи провадження, витрати, а також права та обов'язки учасників. Приватний виконавець зобов'язаний вести облік виконавчих дій і фінансових операцій, а також надавати стягувачу інформацію про перебіг провадження на його запит. Прозорість включає відкритість у питаннях розміру винагороди, визначеної законом, та порядку вирішення спірних питань [7].

Взаємодія приватних виконавців з державними органами є важливою складовою виконавчого провадження та вимагає дотримання процесуальних і етичних норм. Приватні виконавці повинні підтримувати професійні відносини з судами, органами державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронними органами та іншими установами, залученими до процесу виконання. Ця взаємодія має

ґрунтуватися на законності, взаємній повазі та дотриманні компетенцій кожної сторони.

Етичні аспекти взаємодії передбачають уникнення неправомірного впливу, корупційних дій та зловживання службовим становищем. Приватний виконавець повинен діяти відкрито, уникати конфліктів і забезпечувати чітке дотримання законних процедур отримання інформації чи сприяння з боку державних органів.

Дисциплінарна відповідальність приватних виконавців за порушення етичних норм регулюється спеціальним законодавством. До основних видів дисциплінарних стягнень належать зауваження, догана, сувора догана, зупинення діяльності приватного виконавця на строк до одного місяця та позбавлення права на здійснення діяльності приватного виконавця. Вид стягнення залежить від тяжкості порушення, його наслідків, повторності та ставлення порушника до своїх обов'язків [9].

Професійна відповідальність також охоплює моральні, репутаційні та матеріальні наслідки, включаючи можливість відшкодування шкоди чи виключення з професійних об'єднань. У випадках кримінальних порушень настає відповідальність відповідно до Кримінального кодексу.

Процедура притягнення до відповідальності передбачає розслідування, аналіз доказів, заслуховування сторін та право на захист. Рішення можуть ухвалювати як органи Міністерства юстиції, так і, у межах компетенції, професійні об'єднання [10].

Механізми контролю за дотриманням етичних стандартів включають зовнішній контроль з боку Міністерства юстиції України, яке проводить планові та позапланові перевірки, розглядає скарги та застосовує дисциплінарні заходи. Внутрішній контроль здійснюється через систему професійного саморегулювання. Така система сприяє підвищенню якості виконання, дотриманню етичних принципів та довірі до професії.

Висновки. Етичні стандарти та професійна відповідальність приватних виконавців становлять комплексну систему морально-правових норм, що регулюють професійну поведінку та забезпечують ефективне функціонування інституту приватного виконання в Україні. Аналіз показує, що формування та дотримання високих етичних стандартів є критично важливим для легітимації та суспільного визнання професії приватного виконавця в умовах реформування системи примусового виконання судових рішень.

Нормативно-правова база етичного регулювання базується на поєднанні законодавчих актів, підзаконних нормативних документів, професійних кодексів етики та міжнародних стандартів, що створює багаторівневу систему регулювання професійної поведінки. Основні етичні принципи неупередженості, конфіденційності та чесності формують фундамент довіри між приватними виконавцями та учасниками виконавчого провадження, забезпечуючи захист прав та законних інтересів всіх сторін процесу.

Практична реалізація етичних стандартів вимагає постійної уваги до запобігання конфліктам інтересів, забезпечення високої якості послуг та прозорості всіх процедур. Особливого значення набуває професійна взаємодія з державними органами, що повинна ґрунтуватися на взаємній повазі та суворому дотриманні процесуальних вимог. Система відповідальності за етичні порушення, що включає дисци-

плінарні, професійні та інші види санкцій, створює дієві стимули для дотримання високих стандартів професійної поведінки.

Механізми контролю та професійного самоврядування, що поєднують державний нагляд та внутрішнє регулювання професійної спільноти, забезпечують ефективне функціонування системи етичних стандартів. Успішність цієї системи залежить від балансу між превентивними заходами, спрямованими на попередження порушень, та адекватними санкціями за їх вчинення. Подальший розвиток етичних стандартів приватних виконавців повинен враховувати європейський досвід та міжнародні рекомендації, що сприятиме підвищенню ефективності системи примусового виконання та зміцненню довіри суспільства до цього важливого правового інституту.

Література

1. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.
2. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 29. Ст. 535.
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
5. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.
6. Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження щодо приватних виконавців : наказ Міністерства юстиції України від 27.09.2016 № 2883/5. *Офіційний вісник України*. 2016. № 79. Ст. 2641.
7. Про затвердження Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців : наказ Міністерства юстиції України від 27.11.2017 № 3791/5. *Офіційний вісник України*. 2017. № 97. Ст. 2977.
8. Кодекс професійної етики приватного виконавця : затверджений рішенням Асоціації приватних виконавців України від 26.10.2021. URL: <https://apvu.com.ua> (дата звернення: 12.06.2025).
9. Recommendation Rec(2003)17 of the Committee of Ministers to member states on enforcement. Council of Europe. 2003. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df0e0 (дата звернення: 12.06.2025).
10. Офіційний веб-сайт Асоціації приватних виконавців України. URL: <https://apvu.com.ua> (дата звернення: 12.06.2025).
11. Приватні виконавці: кодекс етики на підході. Юридична газета онлайн. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provazhennya/privatni-vikonavci-kodeks-etiki-na-pidhodi.html> (дата звернення: 12.06.2025).
12. *Вісник юридичних наук Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 52. Ч. 2. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/07/52-2.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).
13. Озвучені основні принципи нового кодексу професійної етики приватних виконавців. Судебно-юридическая газета. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/178820-ozvucheni-osnovni-printsipi-novogo-kodeksu-profesiynoyi-etiki-privatnikh-vikonavtsiv> (дата звернення: 12.06.2025).
14. Кодекс професійної етики приватних виконавців. SlideShare. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-246451388/246451388> (дата звернення: 12.06.2025).
15. Кодекс професійної етики приватних виконавців. Асоціація експертів України. URL: <https://www.ae.org.ua/кодекс-професійної-етики-приватних-в/> (дата звернення: 12.06.2025).
16. Висновок комітету з етики № 293. Асоціація приватних виконавців України. URL: <https://apvu.com.ua/tpost/gx6ldg9161-visnovok-komtetu-z-etiki-293> (дата звернення: 12.06.2025).
17. Висновок комітету з етики № 297. Асоціація приватних виконавців України. URL: <https://apvu.com.ua/tpost/pxveadj011-visnovok-komtetu-z-etiki-297> (дата звернення: 12.06.2025).

Анотація

Мельниченко А. В. Етичні стандарти та професійна відповідальність приватних виконавців. – Стаття.

У статті здійснено комплексний аналіз етичних стандартів і професійної відповідальності приватних виконавців в Україні. Розкрито структурне наповнення нормативно-правового регулювання професійної етики, включаючи закони України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень», «Про приватне виконання», а також Кодексу професійної етики приватних виконавців. Особливу увагу приділено основним етичним принципам діяльності приватних виконавців – неупередженості, конфіденційності, чесності. Досліджено проблематику конфлікту інтересів у професійній діяльності, шляхи його попередження та подолання згідно з національним та міжнародним правом.

Викладено механізми забезпечення та контролю за дотриманням етичних стандартів, зокрема систему дисциплінарної відповідальності, роль саморегулювання професійного середовища, а також інструменти внутрішнього та зовнішнього нагляду. Проаналізовано особливості взаємодії приватних виконавців з органами державної влади з точки зору етичних вимог, наведено приклади регулювання співробітництва та професійної комунікації. Окремо розкрито питання додаткової відповідальності, яка виникає у випадку порушення етичних стандартів, та процедури розгляду дисциплінарних скарг.

Результати дослідження засвідчують, що впровадження системи етичного контролю підвищує довіру до інституту приватного виконання, забезпечує рівність сторін виконавчого провадження та оптимізує механізми захисту прав. Стаття ґрунтується на аналізі законодавчих актів, міжнародних рекомендацій та судової практики, надає рекомендації щодо удосконалення системи професійної етики та дисциплінарної відповідальності приватних виконавців в Україні.

Ключові слова: приватні виконавці, етичні стандарти, професійна відповідальність, конфлікт інтересів, дисциплінарна відповідальність, професійна етика, виконавче провадження.

Summary

Melnichenko A. V. Ethical standards and professional responsibility of private enforcement officers. – Article.

The article provides a comprehensive analysis of the ethical standards and professional responsibility of private enforcement officers in Ukraine. The structure and content of the normative-legal regulation of professional ethics are disclosed, including the Laws of Ukraine "On Bodies and Persons Who Carry Out Compulsory Execution of Court Decisions," "On Private Enforcement," and the Code of Professional Ethics for Private Enforcement Officers. Particular attention is paid to the main ethical principles of private enforcement officers' activities – impartiality, confidentiality, and honesty. The issue of conflict of interest in professional activity, ways of preventing and overcoming such conflicts according to national and international law are explored.

Mechanisms for ensuring and monitoring compliance with ethical standards are outlined, including the system of disciplinary responsibility, the role of professional self-regulation, and the instruments of internal and external supervision. Special aspects of private enforcement officers' interaction with state authorities from the standpoint of ethical requirements are analyzed, illustrating the regulation of cooperation and professional communication. The article further elaborates on the issue of additional liability in cases of ethical violations and the procedures for disciplinary complaint review.

The study's results demonstrate that the implementation of an ethical control system enhances trust in the private enforcement institution, ensures equality of parties in enforcement proceedings, and optimizes mechanisms for protecting rights. The article is based on the analysis of legislative acts, international recommendations, and judicial practice, and provides recommendations for improving the system of professional ethics and disciplinary responsibility of private enforcement officers in Ukraine.

Key words: private enforcement officers, ethical standards, professional responsibility, conflict of interest, disciplinary responsibility, professional ethics, enforcement proceedings.

Дата надходження статті: 23.09.2025

Дата прийняття статті: 20.10.2025

Дата публікації: 27.11.2025